

מחובה סטטוטורית לאינטרס כלכלי

מאת: אל"מ יחיאל קופרשטיין, פיקוד העורף

שותף למהלך התקינה הבין-לאומית בתחום הביטחון. מאמין כי אימוץ התקן יואץ ככל שיותר גופים יבינו את היתרונות העסקיים הנובעים ממנו, מצד אחד, ויותר אזרחים יקיפדו לצרוך אותו בחיי היום-יום שלהם מצד שני

המהלך ליצירת מנגנון ביטחון באמצעות תקינה מבלי להשתמש במנגנון הסטטוטורי - צפוי להוליד עם הזמן מספר גדול והולך של "איים בטוחים" במרחב הציבורי והפרטי כאחד, המקבלים על עצמם את התקן לביטחון. כתוצאה מכך יגדל משקלו של השטח הבטוח ויקטן זה של השטח הבלתי בטוח.

מאחורי כל ניסיון כזה, מאחורי כל גורם המאמץ תקני ביטחון, מסתתר האינטרס הכלכלי. כשם שגופי האיכות הצליחו להוביל חלק גדול מהמשק לקבל על עצמו את תקני הניהול של ISO ואת תקני איכות הסביבה, אני מאמין כי אפשר לעשות זאת גם בתקני ביטחון. חיזוק הלוגיקה הזאת יבצע באמצעות אילוץ ספקים של המדינה וגופים ציבוריים לעמוד בתקן ביטחון, ולצרוך את התקן הזה כדרישה מספקיהם שלהם. כאשר בית קולנוע יתהדר בתקן ביטחון כמקדם מכירות לכרטיסים - ייווצר עידוד לציבור לצרוך את התקן, מה שיגדיל בתורו את האטרקטיביות של התקן גם לבית הקולנוע הבא.

שלא כמו בתחום המקלטים, רוב הפעולות שבהן עתידים התקנים לעסוק הן כאלה שרמת ההשקעה התשתיתית המתחייבת מהן אינה כבדה. המרכיב המרכזי של הפתרון הוא זה של הכרת האיום בכל אתר ואתר, התנהגות תושבי המקום או המבקרים בו, ובמיוחד כללי ההתנהגות שלהם בעת אירוע והכשרתם לרגע האירוע הזה.

ועדת TC 223 הפועלת במסגרת ISO התכנסה לראשונה במאי 2006 בשטוקהולם. הוועדה החלה בגיבוש התפיסה שתנחה את התקן, ברמה של הגדרת תוכנית כלכלית ומודל עסקי לתקינה. כאשר יושלם המהלך הזה צפוי גם מכון התקנים להשתלב בתקינה העולמית בתחום, באמצעות יצירת תקנים מקומיים המיישמים את אלה העולמיים והסמכת גופים ישראליים לתקנים האלה.

שתי אוכלוסיות העסקים המהוות קהל יעד מיידי לתקנים החדשים, ולפיכך גם אמורות להיות מעוניינות במעורבות בתהליכי העיצוב וההגדרה של תקנים אלה, הן אוכלוסיית היצרנים של מוצרים ביטחוניים אשר אינם מכוסים כיום בתקן רלוונטי ואוכלוסיית החברות והגופים העוסקים בניהול ביטחון.

גופי תעשייה בתחומים כגון: גדרות, מסכות מילוט, מערכות חילוץ מגובה רב או חיישנים לחומרים כימיים וביולוגיים, כמו גם אחרים במגוון רחב של תחומים משיקים, עשויים לרכוש יתרון תחרותי אם ידעו לעלות בשלב מוקדם ככל האפשר על עגלת התקינה. הגדרת דרישה במסגרת תקן ליכולת שהיא ייחודית לחברה מסוימת - אולי גם כזאת המוגנת בפטנט - נותנת לחברה הזאת עמדת זינוק משופרת בדרכה אל השוק.

קשה להסתכן ולהעריך כיום כמה מהר יאמץ השוק את התקינה החדשה. הגורם המשפיע המרכזי במשוואה המשולשת, המשקללת איום, טכנולוגיה וכסף - הוא זה של האיום. על פי התחזית מדובר במהלך של 3-5 שנים, כאשר כל מדינה צפויה להתקדם בקצב משלה.

ראיית התקן במדינות השונות הפועלות במסגרת ארגון התקינה הבין-לאומי אינה אחידה. האמריקנים והיפאנים נוטים לתרגם את התקן למושגים הלקוחים מתחום הדרישה להמשכיות ושרידות עסקית. ראיית העולם הרחבה יותר רואה בהמשכיות העסקית רק חלק של התמונה. הרבה לפני שמגיעים לדון בה יש, להערכתי, ליצור מנגנונים לניתוח נכון של מצב העסק או הגוף המתוקן, ולטפל במסגרת התקן בתהליך איתור הפתרון ובמערכת ההדרכה לתחזוקת הפתרון הזה. תקן ביטחון, בתפיסה הזאת, הוא עניין המשכי, המתחיל הרבה לפני האירוע הביטחוני, ומתחדש באופן מתמיד יחד עם התחדשות האיום.

ממש כשם שעולם התקינה מצוי במירוץ מתמיד אחר הטכנולוגיה, בניסיון להכניס סדר ושיטה בתחומי המוצרים השונים המטופלים על ידיה - כך רודפת התקינה בתחום תקני הביטחון אחר האיזמים הנולדים מעת לעת, ובמפתיע. אין אולי מקום טוב יותר להתחיל לנתח בו את התהליך הזה מאשר לונדון, בירת בריטניה. לקחי ה"בליץ" על לונדון במלחמת העולם השנייה מהווים כיום את התשתית לתקני המקלוט, הנהוגים גם בישראל. רוויזיה בתקנים האלה התבצעה עם אימוץ שיטת הממ"ד והממ"ק, שנולדה מתוך השינויים בטכנולוגיות הבניין מצד אחד ועל בסיס לקחי המלחמות והשינויים באיומים באזור מצד שני. אלא שבעוד התקנים הקיימים מתייחסים לאיומים מהשמים - התמקדו ההתקפות האחרונות על לונדון דווקא ברכבת התחתית ובאוטובוסים...

גודל הפער בין הצורך ובין המצוי בתחום התקינה בעולם הביטחון אינו עניין ישראלי בלבד. הפער הזה ייסגר רק כאשר יטופל לא רק ההיבט הפיזי של ההתגוננות - אלא גם, ובעיקר, היבט המוכנות לאיום.

עד היום היו רובם ועיקרם של החובות בתחום הביטחון בגדר חובות סטטוטוריות, בין אם על פי תקנות התכנון והבנייה, בין אם על פי חוקי רישוי עסקים. המדינה והרשויות הגדירו שלל חובות בתחום ההגנה האזרחית, שעיקרם מקלטים ומחסות והגנה מפני חומרים מסוכנים, במסגרת פרוטוקולים שגובשו לאורך עשרות שנים. כדי שחוק כזה יהיה אפקטיבי חייב כמובן להתקיים מנגנון אכיפה. אלא שמנגנון האכיפה מסובך, יקר ומחייב מערכת ענישה הרתעתית מספיקה. בתקופה שבין איום לאיום, ובעיקר במדינות ובמקומות שבהם האיומים אינם נתפסים כמוחשיים - גדלה והולכת כמות האנשים המנסים להתחמק מהחובה. מי שיציץ בארץ לתוך מקלטים עמוסי גרוטאות - יבין את משמעות ההתעלמות הזאת אפילו במקום שבו התמלאה לכאורה החובה החוקית של הקמת מקלט. וכיוון שקשה להראות את הסכנה של התקפת טרור או לחזות את אופייה - קשה עוד יותר להראות ולהציג את הסיכון.

אני מאמין, כי הבסיס להתנהגות מול איום הטרור הוא המוכנות - והתהליך המוביל את המוכנות הזאת הוא ההכנה. יחד עם עמיתי לוועדת התקינה הבין-לאומית TC 223 ניסינו לסגור ולמלא את ה"חור" הקיים בתהליך הזה. ההתמקדות כאן אינה בצד הפיזי של ההתגוננות מטרור, אלא בחינוך הציבור ברמת ההתנהגות, ובעיקר בעידוד הציבור הזה לדרוש הקמה של תשתיות ולצרוך את התשתיות האלה, כדי שיהיה מוכן טוב יותר.

ביטחון הוא, יותר מכל, מניעה, מודעות והתנהגות נכונה. ההבדל בין שומר עיריני בשער או בגדר ובין שומר לא עיריני הוא הבדל בין קיום ביטחון לאי ביטחון. אותה גדר ואותו שומר ואותה משכורת - ועדיין התוצאה שונה בתכלית. וכך, תקן לביטחון בבית יאפשר לאנשים לבדוק האם סביבת החיים הבסיסית שלהם עומדת בתקני ביטחון - ממש כשם שתו תקן לביטחון במרחב הציבורי שהם שוהים בו ייתן להם רמה גבוהה יותר של ודאות לגבי המוכנות לעמידה באיומים השונים.

התקן הבין-לאומי ההולך ונולד מתמקד בניהול המוכנות. בדומה למשפחת תקני איכות הסביבה ת"י ISO 14000 - יש צורך בהגדרת מכנה משותף שיגדיר את הדרכים שבהן בודקים ביטחון, נותנים לו מענה או מתרגלים אותו.